СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ
„ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“
СВИЩОВ

Катедра „Индустриален бизнес
и предприемачество“

СБОРНИК

с доклади от кръгла маса

ИНДУСТРИАЛНИЯТ БИЗНЕС И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ

16 октомври 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Сборник с доклади от кръгла маса:

ИНДУСТРИАЛНИЯТ БИЗНЕС И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ

16 октомври 2026 г.

Академично издателство „Ценов“
Свищов, 2026

Организационен комитет:
доц. д-р Сергей Найденов
гл. ас. д-р Явор Станев
гл. ас. д-р Ивайло Костов
ас. д-р Александър Личев

Редакционен съвет:
Проф. д-р Атанас Атанасов
проф. д-р Анета Денева
проф. д-р Любчо Варамезов
доц. д-р Сергей Найденов
доц. д-р Искра Пантелеева
доц. д-р Емил Николов

Рецензенти:
проф. д-р Анета Денева – *Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов*
проф. д-р Любчо Варамезов – *Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов*
доц. д-р Сергей Найденов – *Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов*
доц. д-р Искра Пантелеева – *Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов*
доц. д-р Емил Николов – *Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов*

Сборникът с пълните текстове на докладите е изготвен и публикуван в рамките на дейностите по повод 90-годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Авторите носят цялата отговорност за изразените мнения и становища, за обосноваността, достоверността и оригиналността на своите материали.

© Академично издателство „Ценов“ – Свищов

ISBN 978-954-23-2692-2

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS

Collection of Papers from the Round Table:

INDUSTRIAL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP AMIDST GLOBAL TRANSFORMATIONS

16 October 2026

Academic Publishing House „Tsenov“
Svishtov, 2026

Organising committee:
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Head Assist. Prof. Yavor Stanev, PhD
Head Assist. Prof. Ivaylo Kostov, PhD
Asst. Prof. Alexander Lichev, PhD

Editorial committee:
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Prof. Aneta Deneva, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Assoc. Prof. Emil Nikolov, PhD

Reviewing committee:
Prof. Aneta Deneva, PhD – *D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov*
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD – *D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov*
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD – *D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov*
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD – *D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov*
Assoc. Prof. Emil Nikolov, PhD – *D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov*

Full paper proceedings book is designed and published as part of the activities under the 90th anniversary of the D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov.

All authors are fully responsible for the views and opinions expressed, as well as for the validity, reliability, and originality of their papers.

© Academic Publishing House „Tsenov“ – Svishtov

ISBN 978-954-23-2692-2

СЪДЪРЖАНИЕ

КАЧЕСТВОТО КАТО КАТЕГОРИЯ **10**
Анета Денева

МАНИПУЛИРАНЕТО НА РАБОТНОТО МЯСТО – ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА СТУДЕНТИТЕ **19**
Венета Христова

СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ УСПЕХ – ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ СРЕД МЛАДИ БЪЛГАРСКИ ПРЕДПРИЕМАЧИ **34**
Любчо Варамезов, Любомир Николов

ТЕОРИИ И МОДЕЛИ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ УСПЕХ **42**
Любчо Варамезов, Любомир Николов

УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИЯ ФАКТОР В ГРАЖДАНСКАТА АВИАЦИЯ **49**
Галина Тодорова

ПРЕДПОСТАВКИ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ПРОИЗВОДСТВЕНИ ПРЕДПРИЯТИЯ КАТО ДОСТАВЧИК НА МАЛКИ ТЪРГОВСКИ ФИРМИ **55**
Даниел Павлов, Виолета Янколова-Али

ОТ ЧОВЕКОЦЕНТРИЗЪМ КЪМ КОГНИТИВНА АВТОНОМИЯ – КОНЦЕПТУАЛИЗИРАНЕ НА ИНДУСТРИЯ 6.0 В ЕРАТА НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ **60**
Емил Николов

ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ ИНОВАЦИИ ЧРЕЗ КРЪГОВИ МОДЕЛИ – НОВИ БИЗНЕС ВЪЗМОЖНОСТИ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ **73**
Искра Пантелеева

РОЛЯТА НА ИНТЕЛИГЕНТНИТЕ ЦИФРОВИ ЕКОСИСТЕМИ В ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ **80**
Кремена Маринова-Костова

ТЕХНИЧЕСКИЯТ ПРОГРЕС И ИНОВАЦИИТЕ ВЪВ ФИЛОСОФСКИ КОНТЕКСТ **86**
Пламен Павлов

ДИГИТАЛНИ ИНОВАЦИИ В ОТЧИТАНЕТО НА УСТОЙЧИВОСТТА И УПРАВЛЕНИЕТО НА РИСКА В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ **95**
Радосвета Кръстева-Христова

ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ -КРИТИЧЕН ПРЕГЛЕД И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В УСЛОВИЯТА НА ПЪЛНОПРАВНО ЧЛЕНСТВО В ЕВРОЗОНАТА **103**
Сергей Найденов, Добрин Ганчев

ВЛИЯНИЕ НА ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ ВЪРХУ ЕЛЕКТРОННИТЕ ПРОДАЖБИ: ЕВРОПЕЙСКО СРАВНИТЕЛНО ПРОУЧВАНЕ **114**
Симеонка Петрова

СТРУКТУРНИ ПРОМЕНИ НА ВЪГЛЕРОДНИТЕ ЕМИСИИ ПО ИЗТОЧНИЦИ НА ЗАМЪРСЯВАНЕ **123**
Стела Касабова

РАЗВИТИЕ НА ЕЛЕКТРОННАТА ТЪРГОВИЯ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ПРЕРАБОТВАЩАТА ПРОМИШЛЕНОСТ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2016–2025 г. **131**
Зоя Иванова

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ НА ПРОИЗВОДСТВЕНИТЕ ПРОЦЕСИ В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ **141**
Ивайло Костов

ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА СЛАБИТЕ МЕСТА В ИНСПЕКТИРАНИЯ ОБЕКТ **149**
Надежда Цветкова

IMPROVEMENTS IN ENTERPRISE OPERATIONS MANAGEMENT RESULTING FROM THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE **156**
Stefan Kalpachev

ОПТИМИЗИРАНЕ НА БЪЛГАРСКАТА ПОЛИТИКА В ОБЛАСТТА НА МЕЖДУНАРОДНАТА ТЪРГОВИЯ С БИОЛОГИЧНИ РЕСУРСИ **163**
Цветелина Кабакчиева

ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ - ДИНАМИКА И ЗНАЧЕНИЕ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ **169**
Явор Станев

РАЗВИТИЕ НА ПАМУКОПРОИЗВОДСТВОТО В БЪЛГАРИЯ **176**
Александър Личев

ОСНОВНИ ПОДХОДИ ЗА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ТРУДОВАТА МОТИВАЦИЯ В КОНТЕКСТА НА МРЕЖОВОТО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В ОРГАНИЗАЦИЯТА **185**
Анелия Станева

РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИКА – ОБХВАТ И СЪДЪРЖАТЕЛНИ КОМПОНЕНТИ **191**
Деница Гъркова

ОРГАНИЗАЦИОННО УЧЕНЕ И ESG ИНТЕГРАЦИЯ ЧРЕЗ ИГРОВО-БАЗИРАНО ОБУЧЕНИЕ **198**
Десислава Белева-Димитрова

ПРИЕМЪТ НА ЧУЖДЕСТРАННИ СТУДЕНТИ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНА КОНКУРЕНЦИЯ: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И КОНТРОЛНИ МЕХАНИЗМИ **208**
Диана Маринкова

ИНОВАЦИОННО РАЗВИТИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА В УСЛОВИЯ НА ПРЕХОД КЪМ ИНДУСТРИЯ 5.0 ..... **214**
Захари Пенев

ОСОБЕНОСТИ НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИКА **222**
Калин Борисов

ТЕОРЕТИЧНИ МОДЕЛИ ЗА ИНОВАЦИОННО РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ **230**
Калин Борисов

АНАЛИЗ НА НОРМАТИВНАТА БАЗА И НА КОЛИЧЕСТВАТА ПУСНАТО НА ПАЗАРА ЕЛЕКТРИЧЕСКО И ЕЛЕКТРОННО ОБОРУДВАНЕ **237**
Калин Карев

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД ПРОЕКТНОТО ФИНАНСИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ **248**
Мария Иванова Павлова-Кондрова, Любка Минчева Илиева

ПАЗАРНО РАЗВИТИЕ НА БИОБАЗИРАНИТЕ ИНДУСТРИИ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ **255**
Преслав Георгиев

УПРАВЛЕНИЕ НА ЗНАНИЕТО В БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИТЕ – ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА **262**
Стела Маринова, Любчо Варамезов

ЗЕЛЕНИ ТЕХНОЛОГИЧНИ ИНОВАЦИИ И СТОЙНОСТ НА ФИРМАТА В КИТАЙСКИЯ ИНДУСТРИАЛЕН СЕКТОР: МОДЕРИРАЩАТА РОЛЯ НА ФИНАНСОВИТЕ ОГРАНИЧЕНИЯ **270**
Синюе Ду

РОЛЯТА НА КОНТРОЛА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В ЗЕМЕДЕЛИЕТО ЧРЕЗ ФИНАНСОВОТО ПОДПОМАГАНЕ ПО ДИРЕКТНИТЕ ПЛАЩАНИЯ В РАМКИТЕ НА ОБЩАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА **283**
Снежана Парушева-Ламбева

ПРЕХОД НА БЪЛГАРИЯ КЪМ ИНДУСТРИЯ 5.0 ..... **296**
Тихомир Георгиев

ПЛАНИРАНЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – РЕЗУЛТАТИ ОТ ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ В ОБЛАСТ ВАРНА **303**
Явор Каравелски

ESG ЕФЕКТИВНОСТ И СТОЙНОСТ НА ФИРМАТА ПРИ ПАЗАРНО ПОГРЕШНО ОЦЕНЯВАНЕ: ДАННИ ОТ ИНДУСТРИАЛНИЯ СЕКТОР НА КИТАЙ **310**
Ян Фу

ЕВРОПЕЙСКА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ И ВНЕДРЯВАНЕ НА МАЛКИ МОДУЛНИ РЕАКТОРИ В ЕВРОПА - ПРАВНИ, ПОЛИТИЧЕСКИ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ ЗА БЪЛГАРИЯ **323**
Албена Белянова, Борислав Боев

ФОРМИРАНЕ НА ПЪРВОНАЧАЛНА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА ГРАМОТНОСТ У ПЪРВОКЛАСНИЦИТЕ В КОНТЕКСТА НА РЕАЛНА ПАЗАРНА СРЕДА **334**
Милка Венкова

ВЛИЯНИЕТО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ВЪРХУ УПРАВЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА СЪВРЕМЕННИЯ БИЗНЕС **340**
Даяна Пламенова Лучева

ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ КАТО СРЕДСТВО ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО……...383
Димитрийка Чакова

ВНЕДРЯВАНЕ НА КРЪГОВА ИКОНОМИКА И ЗЕЛЕНИ ТЕХНОЛОГИИ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВ БИЗНЕС **357**
Милена Христова

ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ - ДИНАМИКА И ЗНАЧЕНИЕ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ

Гл. ас. д-р Явор Станев[1]

Резюме: *Преките чуждестранни инвестиции се явяват ключов фактор за растеж на българската икономика като същевременно спомагат за развитието на цели региони в страната. В настоящия доклад се изяснява същността на преките чуждестранни инвестиции като същевременно разглеждат тяхната динамика за последното десетилетие и значението им за страната ни. Разгледани са предимства като повишаване на производителността и технологичното ниво, създаването на работни места и осигуряване поминък на населението в цели региони, трансфер на знания и технологии и др. Наред с това е отделено внимание на ограниченията и потенциалните негативни ефекти.*

Ключови думи: *преки чуждестранни инвестиции, динамика на инвестициите, ефекти от инвестициите*

JEL: F21, F23, O11, O52

FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN BULGARIA – DYNAMICS AND SIGNIFICANCE FOR ECONOMIC DEVELOPMENT

Head Assistant Professor Yavor Stanev, PhD

Abstract: *Foreign direct investment is a key driver of growth for the Bulgarian economy, while also fostering the development of entire regions across the country. This report clarifies the nature of foreign direct investment, examines investment trends over the past decade, and analyzes its significance for the country. Advantages such as increased productivity and technological advancement, job creation, the provision of livelihoods for populations across entire regions, and the transfer of knowledge and technology are examined. At the same time, attention is also given to limitations and potential negative effects.*

Key words: *foreign direct investment, investment dynamics, investment effects*

JEL: F21, F23, O11, O52

1. Въведение

Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) са със съществено значение за развитието на националната икономика. Те са важни с оглед на това,

[1] y.stanev@uni-svishtov.bg, СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

че не само носят външни финансови средства, но способстват за трансфер на технологии, въвеждане на нови управленски решения, повишаване на производителността на труда, разкриване на нови работни места, развитие на човешките ресурси, повишаване на износа и подобряване на конкурентоспособността. ПЧИ се възприемат като изключително важен фактор не само за икономическото възстановяване (и впоследствие за растежа), но и за трансформацията от централно-планова към пазарна икономика (Младенова, 2006). Аргументите в полза на присъствието на мултинационални компании в страната са свързани с възможностите за привличане на свежи финансови ресурси, нови производствени и управленски технологии, за достъп до нови пазари и др. (Чанков, 2007). От горепосоченото е видно значението на преките чуждестранни инвестиции за всяка национална икономика. За България ПЧИ са с още по-голяма тежест, тъй като страната се нуждае от ускоряване на икономическия растеж, модернизиране на производството и догонване на останалите европейски страни по отношение на конкурентоспособността на икономиката.

Обект на изследване са преките чуждестранни инвестиции в България.

Предмет на изследване са динамиката на преките чуждестранни инвестиции и основните икономически ефекти от тях.

Целта на доклада е да се анализира динамиката на преките чуждестранни инвестиции в България и да се оцени тяхното значение за икономическото развитие на страната.

2. Теоретични основи на преките чуждестранни инвестиции

Преките чуждестранни инвестиции се явяват движение на капитали от една страна към друга и са с изключително значение за задълбочаването на сътрудничеството между тях. При ПЧИ е на лице дългосрочна икономическа връзка с компания, която е в друга държава.

Въпросът с отчитане присъствието на ПЧИ в една приемаща икономика обаче е значително по-сложен от това да е налице информация за потоците на ПЧИ. Причината е в това, че преките инвестиции са особен род международни частни инвестиции. При тях чуждестранният инвеститор придобива/създава собственост върху производствени активи в чужди икономики. Чрез ПЧИ се финансира международното производство на транснационалните корпорации (ТНК). Двете явления – ПЧИ и ТНК, са неотделими едно от друго. Осъществяването на пряка инвестиция в една чужда икономика автоматично превръща националната фирма в транснационална (според съвременната дефиниция на ТНК). Вярно е и обратното: ТНК са ангажирани в чужбина главно (макар и не единствено) с преки инвестиции в чужди икономики (Младенова, 2006).

Според актуалната методология на Организация за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) преките чуждестранни инвестиции

отразяват стремежа на инвеститор, резидент на една икономика, да установи траен интерес в предприятие, което е резидент на друга икономика. Като практически критерий за наличие на пряка инвестиционна връзка се приема прякото или косвеното притежание на 10% или повече от правата на глас в предприятието (ОИСР, 2025).

Това разграничава преките от портфейлните инвестиции, при първите се предполага дългосрочен интерес и значително участие в управлението на компанията, докато при вторите инвестиции са насочени към придобиване на финансови активи и реализиране на доход от тях, без възможност за вземане на управленски решения.

Важно е да бъде направено и разграничение между потоци и позиции на ПЧИ. Потоците отразяват инвестиционните трансакции за определен период, докато позицията показва стойността на преките инвестиции към конкретен момент. ОИСР определя позициите на ПЧИ като стойността на активите и пасивите, свързани с преките инвестиции, към определена дата (ОИСР, 2025).

Това уточнение е основно за настоящия анализ, тъй като данните на НСИ представят обема на преките чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор към 31 декември, а не годишния приток на ПЧИ. НСИ обхваща нефинансови предприятия с чуждестранно участие в капитала от 10 до 100% и наличие на дълготраен интерес и влияние на инвеститора върху управлението.

3. Динамика на преките чуждестранни инвестиции в България

За проследяване на динамиката ще използваме данните (за периода 2015-2025 г.) на Националния статистически институт (НСИ) за обема на преките чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор към края на съответната година.

Таблица 1. Динамика на ПЧИ в нефинансовия сектор

Година	**ПЧИ към 31.12, млн. евро**
2015	23 127
2016	23 491
2017	24 366
2018	25 454
2019	25 427
2020	26 288
2021	28 137
2022	29 376
2023	32 718
2024	33 905
2025	36 839

Източник: НСИ.

Данните показват тенденция към нарастване с изключение на 2019-та година, което може да свържем с настъпващата криза, свързана с пандемията COVID-19, която обхвана целия свят. През 2015 г. размерът на ПЧИ в нефинансовия сектор възлиза на 23,127 млрд. евро, а през 2025 г. по предварителни данни достига 36,839 млрд. евро. Ако сравним началото и края на периода регистрираме увеличение с приблизително 13,7 млрд. евро, или около 59%. През първата част на периода – между 2015 и 2019 г. – нарастването е относително плавно. Към края на 2019 г. ПЧИ достигат 25,427 млрд. евро. Интересен е фактът, че през 2020 г., независимо от пандемията, обемът на ПЧИ в наблюдаваните от НСИ нефинансови предприятия не намалява, а достига 26,288 млрд. евро. След 2021 г. тенденцията към нарастване се увеличава. По окончателни данни през 2022 г. ПЧИ достигат 29,376 млрд. евро, което се равнява на 4,2% спрямо предходната година. И през 2023 г. регистрираме най-високия прираст за периода като стойността достига 32,718 млрд. евро, или с 11,4% повече спрямо 2022 г. През 2024 г. размерът на ПЧИ се повишава до 33,905 млрд. евро, което е увеличение от 3,6% спрямо предходната година (НСИ, 2025).

Като проследим най-новите данни показват ново ускоряване. Към 31.12.2025 г. по предварителни данни ПЧИ в нефинансовия сектор възлизат на 36,839 млрд. евро, което представлява увеличение от 8,7% спрямо 2024 г. (НСИ, 2026).

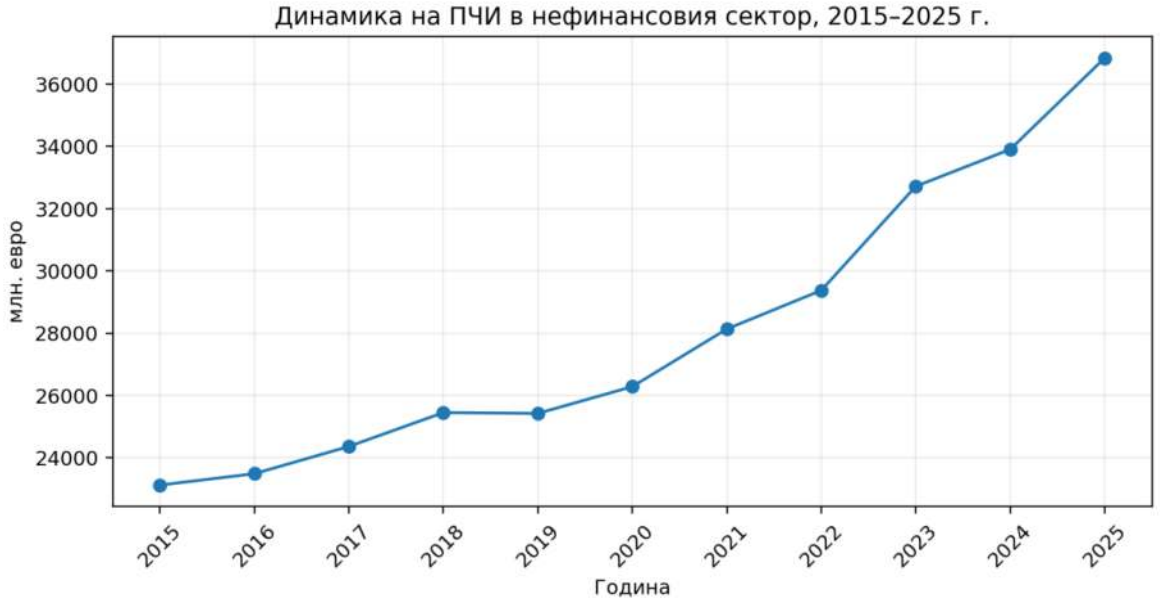

Фигура 1. Динамика на ПЧИ в нефинансовия сектор, 2015–2025 г.

Това нарастване показва устойчиво присъствие и разширяване на чуждестранния капитал в нефинансовия сектор на българската икономика, въпреки конфликтите, които избухнаха недалеч от страната ни. Важно е да се отбележи, че тези стойности не трябва да се възприемат само като нови

вложения, те представляват също така и промени в собствен капитал и вътрешнофирмени финансови отношения, разширяване на производството, реинвестиция и др. Един от най-важните компоненти на ПЧИ, който може да се разглежда като показател за намеренията на чуждестранните инвеститори, както и за реалния ефект на ПЧИ върху икономиката, е реинвестираната печалба (Christova-Balkanska, 2009).

3. Икономически ефекти от преките чуждестранни инвестиции

Влиянието на ПЧИ върху приемащата икономика е разнопосочно. Чуждестранните предприятия създават нови работни места, разширяват производството, повишават износа, но също така могат да пораждат непреки ефекти върху местните предприятия. Организация за икономическо сътрудничество и развитие подчертава, че при оценката на ПЧИ е необходимо да се отчита не само тяхното количество, но и тяхното качество. В този контекст се разглежда приносът им за производителността и иновациите, качеството на работните места и уменията, равнопоставеността и декарбонизацията (OECD, 2022).

Влияние върху производителността и технологичното развитие

Един от най-съществените потенциални ефекти на ПЧИ е свързан с трансфера на знания и технологии, въвеждането на иновации. Международните компании способстват за въвеждането на съвременни производствени технологии, новаторски организационни практики и стандарти за управление, които впоследствие да бъдат интегрирани и от местните предприятия с цел оптимизация на производството и респективно повишаване на тяхната конкурентоспособност.

Всичко това не означава положителните ефекти да дойдат автоматично. На първо място зависят от технологичното равнище на инвестицията, след това способността на местните предприятия да усвояват ново знание, също с не по-малко значение е наличието на квалифицирани кадри и качеството на връзките между чуждестранните и българските предприятия.

Влияние върху заетостта и човешкия капитал

Чуждите капитали съдействат за създаване на нови работни места както пряко в чуждестранните предприятия, така и косвено чрез доставчици, аутсорсинг партньори, обслужващи фирми и други свързани дейности. Освен количеството на създаваната заетост е нужно да се отдаде значение и на нейното качество, тъй като международните компании често въвеждат собствени стандарти за обучение, управление и развитие на човешките ресурси. Натрупаните знания и умения могат да се разпространяват в икономиката и чрез трудовата мобилност както и взаимстване на опита и организационните похвати въведени от чуждестранните предприятия. Друга възможност е изпращане на обучение част от персонала, който в

последствие да проведе вътрешно такова на останалите от служителите. ОИСР посочва, че отношенията по веригата на стойността и движението на служители между чуждестранни и местни предприятия могат да допринасят за обмен на знания, повишаване на производителността, възнагражденията и заетостта (OECD, 2022).

В същото време, в условията на недостиг на квалифицирани работници, международните компании могат да засилят конкуренцията при специалистите. Това означава, че ефектът на ПЧИ върху пазара на труда зависи и от способността на образователната система и пазара на труда да осигуряват необходимите умения.

Потенциални ограничения и негативни ефекти

Като всяко нещо ПЧИ имат и своите негативни страни, те не трябва да се възприемат като гаранция за автоматично развитие на конкретен регион, вдигане на доходите местното население и задължително създаване на висококвалифицирани специалисти. Ако чуждестранният капитал е насочен преимуществено към дейности с ниска добавена стойност и ограничено технологично равнище, ефектите върху производителността и иновационния потенциал може да остане ограничено. Дори могат да се създадат предпоставки за фалиране на местни предприятия, особено когато те не разполагат с достатъчен финансов и технологичен капацитет, за да се конкурират с големи мултинационални компании. Друга потенциален отрицателен ефект е част от реализираната печалба може да бъде изнесена към държавата на инвеститора вместо да бъде реинвестирана в приемащата икономика, по този начин изтича капитал от националната икономика. Затова е изключително важно не просто да се привличат ПЧИ, а те да са насочени към дейности, способни да генерират по-висока добавена стойност и по-силни връзки с местната икономика, респективно да се генерират горепосочените положителни ефекти.

4. Заключение

Преките чуждестранни инвестиции са с основополагащо значение за националната икономика, тъй като едно голямо предприятие може да оживи и гарантира нормален начин на живот на цели деиндустриализирани региони. Те представляват както нови работни места, така и потенциален механизъм за трансфер на технологии, управленски знания, организационни практики и достъп до международни пазари. Анализът на динамиката на ПЧИ в нефинансовия сектор на България показва дългосрочна тенденция към увеличение. За периода 2015–2025 г. публикуваният от НСИ размер се увеличава от около 23,1 млрд. евро до 36,8 млрд. евро. Особено отчетливо е нарастването след 2021 г., като през 2023 и 2025 г. се регистрират по-високи темпове на увеличение. България притежава редица предимства като инвестиционна дестинация. Сред тях могат да бъдат откроени членството в Европейския съюз, присъединяването към еврозоната,

конкурентното корпоративно данъчно облагане, географското положение и др.

Използвани източници

Младенова, З. (2006). Преките чуждестранни инвестиции в българската икономика: въпроси на оценката. Известия, 3, 35-46.

Чанков, Г. (2007). Роля на транснационалните корпорации (ТНК) в световната икономика и въздействието им върху интеграцията в ЕС. Икономически алтернативи, 4, 136 – 142.

Christova-Balkanska, I. (2009). Foreign Direct Investments in Bulgaria: Do They Have an Effect on the Economic Development of the Country?. Economic Studies Journal, Bulgarian Academy of Sciences - Economic Research Institute, 1, 197-213.

Българска народна банка. Преки инвестиции: Методологически бележки (РПБ6). Българска народна банка. https://www.bnb.bg/statistics/stmethodologicalinstructions/index.htm

Национален статистически институт. (2025). Чуждестранни преки инвестиции – 2024 година – окончателни данни. https://www.nsi.bg/index.php/announcement/chujdestranni-preki-investicii-8864

Национален статистически институт. (2026). Преки чуждестранни инвестиции към 31.12.2025 година – предварителни данни. https://www.nsi.bg/press-release/preki-chujdestranni-investicii-kam-31-12-2025-godina-9130

OECD. (2022). OECD investment policy review: Bulgaria. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/6a0325b7-en

OECD. (2025). OECD benchmark definition of foreign direct investment (5th ed.). OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/7f05c0a3-en www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/03/oecd-benchmark-definition-of-foreign-direct-investment-fifth-edition_38a25baf/7f05c0a3-en.pdf, p.18-32